

EĞİTİM ve İNSANİ BİLİMLER DERĐİSİ

Teori ve Uygulama

Cilt: 13 / Sayı: 26 / Güz 2022

JOURNAL of EDUCATION and HUMANITIES

Theory and Practice

Vol: 13 / No: 26 / Fall 2022

Maarif Kolejlerinde Çalışan Yabancı Öğretmenler

Foreign Teachers Working at Maarif Colleges

Makale Türü (Article Type): Araştırma (Research)

Mehmet GÜNDÜZ

www.dergipark.gov.tr/eibd
eibd@eibd.org.tr

Maarif Kolejlerinde Çalışan Yabancı Öğretmenler¹

Mehmet GÜNDÜZ²

Öz: Türkiye’de 1950’li yıllarda yaşanan gelişmeler, sanayileşme ve uluslararası ilişkilerin artması yabancı dil bilen eleman ihtiyacını artırmıştır. Ortaöğretim kurumlarında istenilen düzeyde yabancı dil öğretilmediğinden ve mevcut okulların dile karşı duyulan talebi karşılayamamasından dolayı Millî Eğitim Bakanlığı Maarif Kolejleri olarak bilinen Resmi Kolejleri açmıştır. Maarif Kolejlerinin açılışındaki en önemli etken Türkiye’nin NATO’ya üye olması ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ile yakınlaşmasıdır. 1955 yılında kurulan bu okullar Türkçe-İngilizce eğitim-öğretim yapan yatılı devlet okullarıydı. İlk etapta Maarif Kolejleri İstanbul, İzmir, Samsun, Konya, Eskişehir ve Diyarbakır’da açıldı. Daha sonra Bursa, Ankara, Adana ve Erzurum’da da Maarif Koleji açılmıştır. Yabancı dil öğretiminde pahalı özel ve yabancı okullara bir alternatif olarak düşünülen Maarif Kolejleri, Türkiye’nin kalkınması için büyük bir adım olarak görülmüştür. Maarif Kolejlerinde hem Türk hem de yabancı öğretmenler görev yapmıştır. Yabancı öğretmenler üç kaynaktan sağlanmıştır; sözleşmeliler, Barış Gönüllüleri ve Fulbright burslusu öğretmenler. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında 1955-1975 yılları arasında Maarif Kolejlerinde çalışmış yabancı öğretmenler konusu üzerinde durulmuştur. Çalışmanın amacı Maarif Kolejlerinde çalışan yabancı öğretmenlerin seçimi, çalışma şartları, rolleri vb. hakkında bilgi vererek Maarif Kolejlerindeki yerlerini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Maarif Kolejleri, Yabancı Öğretmenler, Sözleşmeli Öğretmenler, Barış Gönüllüleri, Fulbright

Geliş Tarihi: 09.10.2022; Kabul Tarihi: 18.11.2022

Kaynakça Gösterimi: Gündüz, M. (2022). Maarif Kolejlerinde Çalışan Yabancı Öğretmenler. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 13(26), 327-352

1 Bu makale 2017 yılında İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü’nde Doç. Dr. Aynur Soydan Erdemir danışmanlığında yapılmış “Türkiye’de Yabancı Dilde Öğretim Yapan Resmi Ortaöğretim Kurumları: Maarif Kolejleri” adlı Doktora Tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

2 Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, mehmetgunduzdr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4642-4189>.

Giriş

Aynı lisanı konuşan insanlar arasında iletişimi kolaylaştıran bir etmen olan dil farklı lisanları konuşan kişiler arasında iletişimi engelleyen bir unsurdur. Bu engelin ortadan kalkabilmesi için taraflardan birinin diğerinin dilini öğrenmesi ve konuşması gerekmektedir. İnsanları farklı dilleri öğrenmeye iten bu durum yabancı dil eğitimi de gündeme getirmektedir. Ayrıca dillerin farklı düşünce ve hayat şekillerine zengin ve eşsiz bir bakış sunmaları onların öğrenilmesini teşvik etmektedir. Tarih boyunca insanlar göç, ticaret, savaş vb. sebeplerle birbirleriyle temas halinde olmuşlardır. Bu temas yabancı dil öğrenimine çoğu zaman zemin hazırlamıştır. Dünyanın farklı yerlerine göç eden Türkler de birçok farklı milletle ve onların dilleriyle temas halinde olmuşlardır. Osmanlı döneminde Türkler en çok Arapça, Farsça ve Fransızca dilleriyle temas halinde olmuşlardır. Özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nde yavaş yavaş filizlenen ve sonraki dönemlerde giderek sayıları artan Batı tarzı eğitim kurumlarında yabancı dilde eğitim gündeme gelmiştir. Fransız İhtilali sonrasında Osmanlı Devleti'nde azınlıklar arasında ayrılıkçı hareketlerin yayılması da yabancı dilde eğitimi gündeme getiren başka bir unsur olmuştur. İlk olarak 1827'de Tıbhâne-i Âmire'de başlayan yabancı dilde eğitim zamanla kısmen yaygınlaşmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde de yabancı dilde eğitim yapacak liselerin kurulması zaman zaman gündeme gelmiştir. 1932 yılında kurulan Gazi Lisesi'nde İngilizce ağırlıklı bir eğitim verilmeye çalışılmışsa da 1936-1937 eğitim-öğretim yılında bu girişimden vazgeçilmiştir (Gündüz, 2017).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönem Türkiye'de hem iç hem de dış politikada önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Çok partili hayata geçiş, Sovyet tehdidi ve Türkiye'nin güvenliği meselesi bu dönemde daha çok ön plana çıkan konulardır. Türkiye'nin özellikle Sovyetler karşısında kendini güvenceye alma ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulacak kuruluşlara üye olma düşüncesi onu Amerika Birleşik Devletleri ile yakınlaştırmıştır. Bu yakınlaşmanın yansımaları olarak 27 Şubat 1946'da Kahire'de, Aralık 1946'da Ankara'da antlaşmalar imzalanmıştır ("Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti...", 1946, s. 1-2 & "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti...", 1947, s. 1-2). Ayrıca ABD Truman Doktrini ile Türkiye'yi koruma alanı içinde saydığını ilan etmiştir (Gevgilili, 1987, s. 57-58). Nitekim iki ülke arasında siyasi, askeri ve ekonomik alanda başlayan yakınlaşma eğitim alanında da kendisini göstermiştir. Türkiye ve ABD arasında eğitim alanında 27 Aralık 1949'da Fulbright Anlaşması imzalanmıştır. Antlaşmayla ülkeler arasında eğitim alanında işbirliği öngörülmüş ve Türkiye'de Birleşik Devletler Eğitim Komisyonu adıyla bir komisyon kurulmuştur ("Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile...", 1950, s. 18116-18117). Böylelikle Türkiye'nin Millî Eğitim politikaları üzerinde ABD'nin etkili olmasının kanuni alt yapısı oluşturulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa savaşta kazanan tarafta yer almasına rağmen ABD'nin uluslararası alanda giderek artan etkisi ve gücü Fransızcanın uluslararası dil olma özelliğini İn-

gilizceye bırakmasına zemin hazırlamıştır. Savaş sonrasında yaşanan gelişmeler Türkiye’de yabancı dil eğitimini ciddi bir biçimde etkilemiş ve Türk okullarında Almanca ve Fransızca’yı yabancı dil olarak okuyan öğrencilerin sayısı düşmüştür. Türkiye’nin ABD’yle yakınlaşması, BM ve NATO’ya üye olması, Kore’ye asker göndermesi, Batı ile ilişkileri ve sanayileşme ülkede İngilizceyi yabancı dil olarak okuyan öğrenci sayısının da artmasına sebep olmuştur. Yükseköğretimin yaygınlaşmadığı bir dönemde Türkiye’nin İngilizce bilen kişilere ihtiyaç duyması ortaöğretim düzeyinde yabancı dilde eğitim yapacak kurumları gündeme getirmiştir. Nitekim İngilizceye karşı giderek artan ilgi Maarif Kolejlerinin kuruluşunu gündeme getirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından *Resmi Kolejler* olarak adlandırılan ama daha çok *Maarif Kolejleri* olarak bilinen bu okulların kuruluşu Demokrat Parti’nin iktidarda olduğu ve Türkiye-ABD ilişkilerinin birçok alanda üst düzeyde devam ettiği bir döneme denk gelmiştir. Maarif Kolejleri ile ilgili hazırlıklar 1954 yılının ortalarında başlamıştır (“3656 Sayılı Kanuna Bağlı...”, 1955, s. 58). Bu okulların kuruluş fikrinin ilk kez kim tarafından gündeme getirildiği belli olmamakla birlikte bu fikrin Amerikalı danışmanlarca verilmiş olması muhtemeldir. Nitekim Millî Eğitim Bakanı Celal Yardımcı Maarif Kolejlerinin NATO’nun eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla açıldığını söylemiştir (“Merzifon’da Bir Kolej...”, 1954, s. 235).

Yabancı dilde eğitim yapan Maarif Kolejleri ile ilgili Millî Eğitim Bakanlığı 15 Kasım 1954’te TBMM’ye kanun tasarısı sunmuştur. Bakanlık kanun tasarısında Türkiye’nin artan uluslararası ilişkilerine dikkat çekerek farklı alanlarda yabancı dil bilen kişilere şiddetle ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Ancak bu amaçla eğitim yapan tek okulun Galatasaray Lisesi olduğu ve bu okulunda ihtiyaçları karşılayamadığı hatırlatılarak 1954-1955 eğitim-öğretim yılında İstanbul, İzmir, Konya ve Eskişehir’de kolej kurulmasını istemiştir. Kanun tasarısı önce Millî Eğitim Komisyonu’nun da görüşülmüştür. Komisyon bu tür okulların Türk kültürünü zayıflatacak sayıda ve nitelikte olmaması gerektiği belirterek Maarif Kolejleri konusunda endişe ve çekincelerini ifade etmiştir. Millî Eğitim Bakanı Celal Yardımcı bu endişe ve çekinceleri ortadan kaldırmak için çeşitli açıklamalarda bulunmuştur (Gündüz, 2017). Millî Eğitim Komisyonu’ndan sonra kanun tasarısı Meclis Bütçe Komisyonu’na da incelenmiştir. Bütçe Komisyonu kanun tasarısını desteklemiş ancak Karadeniz ve Doğu Anadolu’da da bir kolej açılmasını istemiştir (“Yabancı Dilde Tedrisat...”, 1954, s. 7).

10 Ocak 1955’te TBMM Genel Kurulu’nda görüşmeleri yapılan kanun tasarısıyla ilgili Celal Yardımcı yaptığı konuşmada artan uluslararası ilişkilerin Maarif Kolejlerinin açılışında etkili olduğunu söylemiştir. Yabancı okullara olan talebe dikkat çeken Antalya milletvekili Burhanettin Onat, Maarif Kolejlerinin vatandaşın bu talebini karşılamak üzere kurulacağını belirtmiştir. Erzurum milletvekili Bahadır Dülger de Onat’la benzer görüşler ileri sürmüş ve mevcut okulların yabancı dil öğretmediğini söylemiştir. Dülger, kolejlerin açıldığı şehirlerde yabancı okulların olduğunu ve kolejlerin bu okullarla rekabet edip alternatif oluşturacağını

dile getirmiştir. Kolejlerin açılışını destekleyen milletvekillerinden biri olan Ankara milletvekili Mümtaz Tarhan ise kolejlerde Millî kimliği ve Türkçeyi zedeleyecek çalışmaların yapılmayacağını ileri sürmüştür (“3656 Sayılı Kanuna Bağlı...”, 1955, s. 50-61). Kolejlerin yabancı dilde eğitim yapacak olması bu okulların millî bünyeye zarar verebileceği endişesine sebep olmuştur. Hem Millî Eğitim Bakanı hem de Demokrat Parti milletvekilleri bu endişeleri azaltmaya dönük açıklamalarda bulunmuşlardır.

Tunceli milletvekili Fethi Ülkü, İngilizceye dünya genelinde büyük bir ilgi olduğu ve bu okulların kuruluşuna memlekette büyük oranda kısır olan eğitim sisteminin sebep olduğunu ileri sürmüştür. Ülkü, kolejlerin açılması yerine bu okulların kuruluşu için harcanacak parayla liselerdeki dil eğitiminin güçlendirilmesini ve öğretmenlerin dil eğitimi için yurtdışına gönderilmesini istemiştir. Fethi Ülkü kolejlerin açılışında aceleci davranıldığını da ileri sürerek bu okulların açılması yerine mevcut okulların sorunlarının giderilmesini talep etmiştir (“3656 Sayılı Kanuna Bağlı...”, 1955, s. 50-61). Milletvekillerinin yaptığı konuşmalara bakıldığında daha çok kolejlerin olumlu tarafları üzerinde durdukları, okulların zararlı olabilecek taraflarının göz ardı edildiği görülmektedir. Fethi Ülkü dışında genel olarak milletvekillerinin Maarif Kolejlerinin kuruluşuna destek verdikleri ancak bu okulların nitelikleri ve kuruluş yeriyle ilgili farklı fikirleri oldukları görülmektedir.

Maarif Kolejlerinin kuruluşlarıyla özellikle basında birçok haber yer almış ve konu kamuoyunda kısmen tartışılmıştır. Özellikle kolejlerin açılmasının planladığı şehirlerin yerel basınında konuyla ilgili birçok haber yapılmış ve konu geniş yankı uyandırmıştır. Bu haberlerde yabancı dilin öneminden, kolejlerin Türkiye ile Batı arasında köprü vazifesi göreceğinden ve çocukların “Şekspirleri, Adam Smit’lerin eserlerini” heceleyeceklerinden ve “artık Avrupayı hayal etmeye” gerek kalmadığından bahsedilmiştir (Özal, 1955 & Beymen, 1955 & Halıcı, 1955). Haberlerin içeriklerinde kullanılan olumlu dil Maarif Kolejlerinden kamuoyunun büyük beklentisi olduğunu göstermektedir. Bu büyük beklenti sadece kamuoyunda değil resmi makamlarda da bulunmaktadır. Nitekim Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 27 Şubat 1958 tarih ve 57 nolu kararında, Maarif Kolejlerini “daha geniş bir müfredatı tahakkuk ettirebilmek üzere yabancı dilbilgisine daha çok zaman ayıran ve fen derslerini de aynı dille tedris eden okullar” olarak tanımlamıştır (“Yabancı Dille Tedrisat...”, 1958, s. 39). Bu tanımda Maarif Kolejlerinin amacının fen bilgisine yabancı dil bilen bireyler yetiştirmek olduğu anlaşılmaktadır.

Kamuoyunda genel olarak destek gören Maarif Kolejlerinin açılmasına çekinceyle yaklaşanlar ve karşı çıkanlar da olmuştur. Nitekim Maarif Kolejleri açıldıktan sonra bile bu konudaki tartışmalar bitmemiştir. Altıncı Maarif Şurası’nda (18-23 Mart 1957) Maarif Kolejlerinin deneme niteliğindeki okullar olduğu belirtilmiş ve bu okulların yanına yabancı dil eğitimi yapan deneme liselerinin açılması istenmiştir. Şura’da Süleyman Kazmaz, Maarif Kolejleri-

nin sayısını artırmanın bir manasının olmadığını ve bu okulların açılması ile diğer okulların yabancı dil öğretmediğinin zımnen kabul edildiğini ileri sürmüştür. Nuri Kodamanoğlu da yabancı dille eğitim yapılmasının ana dilin gelişimine engel olduğunu ileri sürerek yabancı dille eğitime karşı çıkmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 1991). Maarif Kolejlerinin açılışını Batı hayranlığı olarak değerlendirenler de olmuştur (Okçabol, 2005). *Türkiye Eğitim Millî Komisyonu Raporu*'nda ise Maarif Kolejlerinin sayılarının artırılmaması ve Türkçe eğitim yapan, ek dil dersleri ile dil öğrenimine önem veren yeni tip liselerin açılması istenmiştir (MEB, 1960a). Benzer bir yaklaşım *1960 Yılı Millî Eğitim Plânının Hazırlığı ile Görevli Komisyonun Raporu*'nda da sergilenmiştir (MEB, 1960b). Maarif Kolejlerinin açılışının üzerinden beş yıl geçmiş olmasına rağmen tartışmaların halen sürmesi kamuoyunda kolejlerle ilgili endişe ve çekincelerin devam ettiğini göstermekte ve bu okullarla ilgili kafalardaki soru işaretlerinin tam olarak giderilmediği görülmektedir.

Yöntem

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma 1955-1975 yılları arasında Türkiye'de kurulmuş olan Maarif Kolejlerinde çalışan yabancı öğretmenleri kapsamaktadır. Çalışmanın amacı Maarif Kolejlerinde çalışan yabancı öğretmenlerin seçimi, çalışma şartları, çalıştıkları kurumlardaki rolleri vb. hakkında bilgi vererek bu okullardaki ve Türk eğitim sistemi içindeki yerini ve rolünü ortaya koymaktır. Özellikle resmi belgeler üzerinden yabancı öğretmenlerin durumunun birçok yönden irdelendiği bu çalışmayla bugünün yaygın okul türü olan Anadolu Liselerinin nüvesini teşkil eden Maarif Kolejlerinde çalışmış yabancı öğretmenlerin durumunun ortaya konulması ile yabancı dilde eğitim alanında yaşanan tartışmalara katkı sunulması hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında başta Millî Eğitim Bakanlığı'nın izni ile Maarif Kolejlerinin kapatılmasından sonra onların yerine açılan Ankara Atatürk, Diyarbakır, Eskişehir, İzmir Bornova, Kadıköy, Konya Meram ve Samsun Anadolu Liselerinin arşiv, kütüphane ve diğer ilgili birimlerinde araştırmalar yapılmıştır. Maarif Kolejlerinde çalışan yabancı öğretmenleri tespit etmek amacıyla yabancı öğretmenlerin Bakanlar Kurulu Kararnameleri, özlük dosyaları, iş sözleşmeleri, Maarif Kolejlerinin aralarındaki yazışmalar ile okul öğretmen panoları incelenmiştir. Bu konuda kolej arşivlerinde yer alan yaklaşık bin civarında resmi belgenin içerik analizi yapılmıştır. Ayrıca Türkiye'de çalışan Barış Gönüllüleri'nin ABD'de kurmuş oldukları dernek ve internet siteleri tetkik edilmiştir. Buna ek olarak bu okulların arşivinde bulunan öğrenci kütük defterleri, okul müzeleri, okul albümleri, eğitim-öğretim materyalleri, öğrenci dosyaları, öğretmen dosyaları ile binlerce yazışma evrakı, ulusal basın ile Maarif Kolejlerinin açıldığı illerdeki yerel basın ile *TBMM Zabıtları*, *Resmî Gazete* ve *Tebliğler*

Dergisi, hükümet ve parti programları incelenmiştir. Ayrıca İbrahim Emiroğlu'nun yazmış olduğu “Anadolu Liseleri”, “Kolej Rehberi” ve “Özel Ege Koleji 1953-1955 ve Bornova Anadolu Lisesi” adlı eserleri ile Ali Tartanoğlu'nun “Konya Maarif Koleji”nden Meram Anadolu Lisesi'ne Elli Yıllın Öyküsü” adlı eserler Maarif Kolejleri hakkında önemli bilgiler içermektedir. Yine Mehmet Gündüz tarafından İstanbul Üniversitesi'nde yapılan “Türkiye’de Yabancı Dilde Öğretim Yapan Resmi Ortaöğretim Kurumları: Maarif Kolejleri” adlı doktora tez çalışması Maarif Kolejlerini her yönden inceleyen bir çalışmadır.

Bulgular

Maarif Kolejlerinin kuruluş aşamasında bu okullarda görev alacak öğretmenlerin kimlerden ve nasıl seçileceği konusu tartışmalara sebep olmuştur. Maarif Kolejleri, fen ve matematik derslerinin yabancı dilde, diğer derslerin ise Türkçe verildiği okullardı. Millî Eğitim Bakanlığı okullarda ders verecek öğretmenleri önce kendi insan kaynaklarından sağlamaya çalışmış ve bu amaçla kolejlerde ders verebilecek nitelikte öğretmen yetiştirmek istemiştir. Türkçe verilecek dersler için öğretmen bulmak sorun teşkil etmez iken fen ve matematik derslerini İngilizce olarak verebilecek öğretmen bulma noktasında sorun yaşamıştır. Benzer bir durum yabancı dil derslerinde de görülmüştür. Sonraki yıllarda psikoloji dersinin de İngilizce olarak okutulması bu ders için uygun öğretmen bulma sorununu yeniden gündeme getirmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığının istediği nitelikte ve sayıda öğretmen bulamaması, yeni çözüm arayışlarına sebep olmuştur. İyi düzeyde yabancı dil bilen öğretmen yetiştirmek için Çapa Yüksek Öğretmen Okulu, Gazi Enstitüsü ve Yüksek Öğretmen Okulu'nda çalışmalar yapılmıştır (“3656 Sayılı Kanuna Bağlı...”, 1955, s. 52-53). Ancak okulların açıldığı bir dönemde bu girişim sorunun çözümüne kısa vadede olanak vermiyordu. Bunun üzerine Millî Eğitim Bakanlığı Maarif Kolejlerinin açılacağı bir dönemde en hızlı çözüm yolu olarak bu okullarda yabancı öğretmenlerin çalıştırılması fikrini benimsenmiştir. Fakat bu durum Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Maarif Kolejleri kanununun görüşmeleri sırasında bazı tartışmalara sebep olmuştur.

TBMM Genel Kurulu'nda Maarif Kolejlerini açmak için Hükümetin ihtiyaç duyduğu tahsisatı sağlamak amacıyla 10 Ocak 1955'te yapılan görüşmelerde konuşan Manisa milletvekili Hikmet Bayur, yabancı dil bilen birkaç yüz öğretmen bulmanın zor olduğunu söylemiştir. Bayur'un söyledikleri Maarif Kolejlerinin kuruluşu hakkında verilen kanun tasarısında yabancı dil bilen kişilere şiddetle ihtiyaç duyulduğu ancak bu amaçla eğitim yapan tek okulun Galatasaray Lisesi olduğu ve bu okulunda ihtiyaçları karşılayamadığı yönündeki gerekçe ile örtüşmektedir. Aynı görüşmede söz alan Ankara milletvekili Muhlis Ete ise Maarif Kolejleri için yurtdışından öğretmen getirilmesinin bazı zararlı sonuçlara sebep olabileceğine dikkati

çekmiştir. Öğrencilerin daha hızlı ve daha iyi öğrenmesi için Bakanlığın Amerika ve İngiltere'den öğretmen getirmek mecburiyetinde kaldığına değinen Ete, bu öğretmenlerin doğrudan Türk öğrencilerinin karşısına çıkarılmasının doğru olmadığını ifade etmiştir. Yabancı öğretmenlerin Türkiye'yi ve Türk öğrencisini tanımadan hemen derslere girmesinin yanlış olduğunu belirten Muhlis Ete, bu öğretmenlere verilen uyum programının kısa olması üzerinde de durmuştur. Kolejlerde çalışacak öğretmenlerle ilgili tedbirlerin alındığını belirten Millî Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ise Gazi Enstitüsü, Çapa Yüksek Öğretmen Okulu ve Yüksek Öğretmen Okulunda iyi dil bilen öğretmenlerin yetiştirilmesine çalışılacağını açıklamıştır. Bakan aynı zamanda yurtdışından öğretmen getirilmek suretiyle okullardaki yabancı dil derslerinin gerek saatleri itibariyle gerekse okutulması konusunda sıkı tedbirler alınacağından bahsetmiştir ("3656 Sayılı Kanuna Bağlı...", 1955, s. 45-53). Millî Eğitim Bakanlığı kolejlerde çalışan yabancı öğretmenleri çeşitli yollarla seçmiştir. Bakanlık temelde bu öğretmenleri sözleşmeli yabancı öğretmenler, Fulbright bursu ve Barış Gönüllüsü olarak gelenler olmak üzere üç kaynaktan sağlamıştır (Kadıköy Maarif Koleji Arşivi [KMKA], 1958a & KMKA, 1965a & KMKA, 1970). Maarif Kolejlerinin açıldığı dönemde sözleşmeli öğretmenler, 1960'lı yılların başından itibaren sözleşmeli öğretmenlerin yanında Fulbright bursu ile gelen öğretmenler ve 1960'lı yılların ortalarına doğru ise Barış Gönüllüsü olarak gelen öğretmenlerin ağırlıklı olarak Maarif Kolejlerinde görev yapmaya başladığı görülmektedir (Gündüz, 2017).

Sözleşmeli yabancı öğretmenler ve Fulbright bursuyla gelen yabancı öğretmenler

Millî Eğitim Bakanlığı yurtdışından sözleşmeli yabancı öğretmen getirmek amacıyla Dışişleri Bakanlığı ile işbirliği yapmıştır (KMKA, 1958a & KMKA, 1963a). Millî Eğitim Bakanlığı Londra, New York ve Washington'daki Türk elçilik ve/veya konsoloslukları aracılığıyla bu öğretmenleri seçmiştir. Türk elçilik ve/veya konsoloslukların ilgili birimleri Millî Eğitim Bakanlığı adına öğretmen seçmiş ve onlarla sözleşme imzalamıştır. Bu öğretmenlerin Türkiye'de çalışabilmesi için ayrıca Bakanlar Kurulu kararı gerekiyordu (KMKA, 1959). Bunun için Millî Eğitim Bakanlığı Bakanlar Kurulu'ndan gelecek öğretmenler için çalışma izni almıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ayrıca gelecek öğretmenler ile ilgili Maliye Bakanlığına ve İçişleri Bakanlığına gerekli bilgilendirmeleri yaparak ilgili izinleri almıştır. Yabancı öğretmenler Türkiye'ye geldiklerinde Bakanlık ile bu öğretmenler arasında noter onaylı sözleşmeler yapılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan örnek sözleşme Maarif Koleji Müdürlüklerine gönderilmiştir. Türkçe olarak hazırlanmış olmakla beraber kimi sözleşmeler hem Türkçe hem de İngilizce olarak hazırlanmıştır. Bu sözleşmelerin tarafları yabancı öğretmenler ile Millî Eğitim Bakanlığını temsilen çalışacağı Maarif Kolejinin müdürü idi. Genelde iki sayfalık olan bu sözleşmeler bazen üç sayfa olarak da hazırlanabilmiştir. Sözleşmeler giriş ve içerik kısımlarından oluşmaktaydı (KMKA, 1958a).

Sözleşmelerin giriş kısmında öğretmenin adı soyadı, doğum tarihi, doğum yeri, baba adı, uyuşuğu ve öğrenim durumu yer almaktaydı. Sözleşmeye göre yabancı öğretmenler kendi branşlarında haftada 25 ders saatine kadar derse girebiliyorlardı (KMKA, 1958a). Ayrıca ikinci branş olarak belirtilen bir ders varsa o dersi de okutabilmekteydiler. Sadece 1969-1970'te yapılan sözleşmelerde öğretmenlerin 21 saat derse girmesine izin verilmiştir. Okulun daimi öğretmeni sıfatına sahip olan yabancı öğretmenler eğitim ve öğretime ait görevleri yapmayı, ders dışı faaliyetlerinde görev almayı, nöbet tutmayı ve eğitim-öğretimle ilgili diğer işleri yapmayı kabul etmiştir. Bu öğretmenler de tıpkı Türk öğretmenler gibi geçici göreve gittiklerinde yolluk alabileceklerdi. Sözleşme ile Türkiye'de çalışmayı kabul eden yabancı öğretmenler Türkiye Cumhuriyeti'nin kanun, tüzük ve yönetmelikler ile emirlerine uymayı taahhüt etmişlerdir. Ayrıca yabancı öğretmenlerin Bakanlığın izni olmadan resmî veya özel başka bir görev almaları, siyaset, ticaret ve sanat ile uğraşmaları yasaktı. Millî Eğitim Bakanlığı yabancı öğretmenlerin kanun, tüzük, yönetmelik ve emirlere aykırı hareketi, görevine devamsızlığı, başarısızlığı, gayretsizliği, sözleşme hükümlerine aykırı hareket etmesi veya görevde kalmasını sorunlu kılacak başka halleri müfettiş raporu ile tespit edildiği takdirde sözleşmeyi feshedebilmiştir. Taraflar üç ay öncesinden haber vermek kaydıyla herhangi bir sebep göstermeden sözleşmeyi feshedebiliyorlardı. Uyuşmazlık durumunda Türkiye Cumhuriyeti Mahkemeleri yetkiliydi. Bakanlık yabancı öğretmenleri bir Maarif Kolejinden başka bir Maarif Kolejine nakledebilmiştir. Hastalık dolayısıyla en fazla iki ay ücretli izin kullanabilen yabancı öğretmenlerin tedavi masrafları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmayacak ibaresi sözleşmede yer almasına rağmen Bakanlık bu masrafları karşılamıştır. Yabancı öğretmenlerin sağlık karnesi dâhil olmak üzere Türk öğretmenlerin sahip oldukları hemen hemen her hakka sahip olduğu görülmektedir. Sözleşme süresi bir yıldan fazla olan yabancı öğretmenlere de Türk öğretmenlerde olduğu gibi yaz döneminde ücretli izin verilmiştir. Ayrıca yabancı öğretmenin Türkiye'de ölmesi durumunda varsa karısı veya reşit olmayan çocuklarına bir maaş tazminat olarak ödenecekti. Yabancı öğretmenlere sözleşmeye göre ücretleri Türk Lirası olarak ödenmiştir. 1958 yılında yapılan sözleşmelere göre öğretmenlere maaş olarak aylık 1350 TL, uçak bileti ve bagaj masrafı karşılığında ise 500 TL ödenmiştir. Öğretmenler Türkiye'de kazandığı paranın ancak üçte birini döviz olarak yurtdışına çıkarabilirdi (KMKA, 1958b).

Yabancı öğretmenlerin özel ders vermeleri sözleşme ile yasaklanmıştır. Fakat Bakanlıktan gereken izni aldıktan sonra ders vermelerinin önünde bir engel yoktu. Özel ders vermek isteyen yabancı öğretmenin *Özel Ders Verme Beyannamesi*'ni doldurması gerekiyordu. Konya Maarif Koleji'nde çalışan Mary Tanguay Nisan 1957'de özel ders vermek amacıyla okul müdürlüğüne başvuruda bulunmuştur. Kolej Müdürlüğü öğretmenin dilekçesini ve iki nüsha halinde hazırladığı beyannamesi gereken izin için Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne göndermiştir (Konya Maarif Koleji Arşivi [KOMKA], 1957a). Özel Ders Verme Beyanna-

mesi'nde özel dersi veren öğretmenin adı-soyadı, okutacağı ders veya derslerin adı, uzmanlık alanı, öğretmenin hangi okulda çalıştığı bilgileri ile ders verilecek öğrencinin adı-soyadı, hangi okulda okuduğu, sınıfı, babasının adı ve babasının işinin ne olduğuna gibi bilgiler yer alıyordu. Ayrıca beyannamede dersin ne zaman, nerede, haftada kaç saat ve ne kadar süre ile verileceği, ders saati ücreti, dersin başlayacağı tarih, varsa öğretmenin diğer özel dersleri gibi ayrıntılar da bulunuyordu. Ayrıca beyannamede belgeyi veren kurumun adı, öğretmen, okul müdürü ve veli imzaları ile okul mührü bulunuyordu (KOMKA, 1957b & Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği, 1959, s. 66-68).

Atama kararnamele Bakanlar Kurulu'ndan çıktıktan sonra yabancı öğretmenlerin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından atamaları yapılmış ve durum Maarif Koleji müdürlüklerine bildirilmiştir. Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Kültürel Mübadele Komisyonu da Maarif Koleji müdürlüklerine atanan yabancı öğretmenler hakkında kısaca bilgi vermiştir. Komisyon ayrıca Kolej müdürlüklerinden yabancı öğretmenlere okul ve öğretmenin okuldaki görevi hakkında bilgi verilmesi için mektup gönderilmesini ve mektubun bir kopyasının da kendilerine iletilmesini istemiştir. Kolej müdürlükleri de okullarına ataması yapılan yabancı öğretmenlere İngilizce olarak hazırlanan bir bilgilendirme mektubu göndermiştir (KMKA, 1962a). Örneğin Kadıköy Maarif Koleji tarafından 5 Haziran 1960'de Mr. Layton Francis Jones'e gönderilen mektupta öğretmenin okullarına atanmasından dolayı duyulan memnuniyet dile getirilmiş ve okul hakkında bilgi verilmiştir (KMKA, 1960). Yine Kadıköy Koleji Müdürü Vehbi Güney tarafından 5 Haziran 1962'de Ulysses Shelton'a gönderilen mektupta ise öğretmenin 1962-1963 ders yılında okullarında matematik derslerine gireceği, haftada kaç saat derse gireceği ile okulun teknik imkân ve donanımı hakkında detaylı bilgi verilmiştir (KMKA, 1962b). Okul müdürlükleri daha sonraki dönemlerde Fulbright bursu ile gelen veya Barış Gönüllüsü olarak gelen yabancı öğretmenlere de benzer şekilde bilgilendirici mektuplar göndermiştir (KMKA, 1955). Böylelikle yabancı öğretmenler atandıkları okul ve görevleri hakkında ön bilgi sahibi olmuşlardır. Bu durum yabancı öğretmenlerin hazırbulunuşluklarına katkı sağlamış ve çalışacakları kuruma uyum süreçlerini hızlandırmıştır. Maarif Koleji idarelerinin bu hassas çalışmaları kolejlere yüklenen anlam ve verilen önemin bir yansımasıdır.

Yabancı öğretmenler genellikle İstanbul üzerinden Türkiye'ye giriş yaptıklarından dolayı Kadıköy Maarif Koleji kendileri için merkezi bir rol oynamıştır. Büyükelçilikler tarafından Maarif Koleji Müdürlüklerine yabancı öğretmenlerin Türkiye'ye ne zaman geleceği önceden bildirilmiştir (KMKA, 1962c & KMKA, 1962d). Örneğin Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği tarafından İzmir Maarif Kolejine İngilizce Öğretmeni olarak tayin edilen Warwick Bradshaw Taylor'un Eylül 1962'de İstanbul'a geleceği Kadıköy Maarif Kolejine bildirilmiş ve gerekli önlemlerin alınması istenmiştir (KMKA, 1962e). Bakanlık yabancı öğretmenlerin zorluk yaşamadan çalışacakları kurumlara ulaşmalarını amaçlamıştır. Genellikle uçakla Türkiye'ye gelen yabancı öğretmenler Kadıköy Maarif Koleji yetkilileri tarafından karşılanmıştır

(KMKA, 1963b). İstanbul'da ağırlanan bu öğretmenler gidecekleri şehre yolcu edilmişlerdir. Örneğin İngilizce öğretmeni olarak atanan Miss Silvie Wiest'in Konya'ya doğru yola çıktığı Kadıköy Maarif Koleji tarafında 10 Eylül 1962'de Konya Maarif Kolejiine bildirilmiştir (KMKA, 1962f). Ayrıca gelen yabancı öğretmenlerin ulaşım durumları hakkında Bakanlık bilgilendirilmiştir (KMKA, 1962g). Fakat bu durum Kadıköy Maarif Koleji üzerinde büyük bir yük oluşturmuştur. Bu öğretmenlerin uçak biletleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmakla birlikte yabancı öğretmenlerin bagaj ve yol paraları Kadıköy Maarif Koleji tarafından karşılanmaktaydı. Ayrıca bazı yabancı öğretmenlerin İstanbul'da bir süre kalıp vakit geçirmek istemesi okulu daha da zor durumda bırakmıştır (KMKA, 1962h). Bu konuda Kadıköy Maarif Koleji Bakanlıktan destek beklemiştir (KMKA, 1962i).

Okul arşivlerinde yabancı öğretmenlerin misafir ve yolcu edilmeleriyle ilgili birçok belgeye rastlanılmıştır. Bazen misafirlik süresi sözleşmelerinin geç gelmesi sebebiyle oldukça uzayabiliyordu. Yabancı öğretmenler de dâhil olmak üzere hem Bakanlığın hem de Maarif Koleji idarecilerinin gelen öğretmenleri misafir olarak gördükleri, onlara büyük önem verdikleri ve mümkün olan her türlü kolaylığı göstermeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Ancak buna rağmen tüm yabancı öğretmenlerin memnun olduğunu söylemek zordur. Örneğin 1956-1957 eğitim-öğretim yılı başında Türkiye'ye gelen Mr. Bruce Vail Lane ve Mrs. Delores Lane adlı yabancı öğretmenler önce Galatasaray Lisesi'nde daha sonra Kadıköy Maarif Koleji'nde misafir edilmişlerdir. Gelen öğretmenlerin sözleşmeleri geciktiği için bu öğretmenlere okul koruma derneği maddi yardımda bulunmuştur. Ayrıca bu öğretmenlere ev bulunmuş ve kiralanmasında kendilerine yardımcı olunmuştur. Mr. Bruce Vail Lane ve Mrs. Delores Lane yemeklerini okul yemekhanesinde yemişlerdir. Buna rağmen bu öğretmenlerin memnun olmadıkları hatta şikâyetlerde buldukları Kadıköy Maarif Koleji ile İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü arasında yapılan yazışmalardan anlaşılmaktadır. Bu öğretmenlerin derslere geç gelme, öğrencilere hakaret etme, okul çalışanlarına kaba davranma, törenlere katılmama gibi öğretmenlik mesleğine yakışmayan davranışlarda da bulunduğu bu yazışmalardan anlaşılmaktadır. Bu yüzden okul idaresi bu öğretmenlerin sözleşmelerinin feshedilmesini istemiş ve Millî Eğitim Bakanlığı adı geçen öğretmenlerin sözleşmelerini feshetmiştir (KMKA, 1957).

Ataması yapılan yabancı öğretmenler okul müdürlüklerine başvurmuşlardır (KMKA, 1963c). Okul müdürlükleri kayıt işlemlerinden sonra yabancı öğretmenlerin oturma izinlerini alabilmeleri için il emniyet müdürlüklerine durumu bildirmiştir. Emniyet müdürlükleri de bu öğretmenlere gerekli oturma izinleri vermiştir. Yabancı öğretmenlerin sözleşmeleri sona erdiğinde durum Emniyet ve Bakanlığa bildirilmiştir (KMKA, 1963d & KMKA, 1963e). Millî Eğitim Bakanlığının izni olmadan yabancı öğretmenlerin elçilikler vasıtasıyla yurtdışında birilerini davet etmeleri yasaktı. Bakanlık bu konuda 16 Aralık 1957 tarihinde gönderdiği genelgeyle konu ile ilgili valilikleri uyarmıştır ("Memleketimize Gelen Yabancı...", 1957, s.248).

Maarif Kolejleri bazen ihtiyaç duydukları yabancı öğretmenleri kendi imkânları ile aramışlardır. Bu konuda sıkı tahkikatta bulunan Maarif Kolejleri gelişmeler hakkında ve ihtiyaç duydukları alanlardaki öğretmen taleplerini Bakanlığa bildirmişlerdir (KMKA, 1963f & KMKA, 1963g). Bakanlık da Maarif Kolejlerinden sözleşmesini yenilmek istedikleri öğretmenler ile sözleşmesi sona ermeden sözleşmesini feshetmek istedikleri öğretmenlerin listesini istemiştir (KMKA, 1963h).

Barış gönüllüsü olarak gelen yabancı öğretmenler

Maarif Kolejlerinde çalışan üçüncü grup yabancı öğretmenler ise Barış Gönüllüsü olarak gelen öğretmenlerdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri savaşta yıkılmış ve az gelişmiş ülkelerin gelişimine katkıda bulunmak ve etki alanını genişletmek amacıyla aralarında Barış Gönüllüleri programının da bulunduğu çeşitli programları hayata geçirmiştir. 1960 yılında ABD Başkanı John Kennedy Barış Gönüllüleri programı barış zamanındaki askeri güce alternatif olarak düşünmüştür (Madow, 1964, s. 3). 22 Eylül 1961'de kurulan Barış Gönüllülerinin kalkınmakta olan ülkelerin yetişmiş insan gücüne olan ihtiyacını karşılayarak kalkınmalarına yardımcı olmak, gittikleri ülke halklarını daha yakından tanımak ve gittikleri yerde olumlu bir Amerikan imajı oluşturmak gibi amaçları vardı (Adams, 1964, s. 3-4 & Sulluvian, 1964, s. 37). Birçok farklı ülkede eğitim de dâhil olmak üzere çok çeşitli alanlarda çalışmalar yürüten Barış Gönüllüleri FBI ile yakın bir ilişki içinde çalışmıştır (Whittlesey, 1963, s. 38 & Wingenbach, 1961, s. 57). Adında gönüllü yazsa da aslında bu programa katılanlar ABD'den her ay 75 dolar ücret alıyorlardı. Barış Gönüllüsü olarak gelen öğretmenler Türkiye'de de büyükşehirlerde 1150 TL, küçük yerlerde 850 TL ücret almışlardır (Geray, 1974, s.139). 1963 yılı Ocak ayında 1 Amerikan Doları 11,42 Türk Lirası değerindeydi (1966 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı, 1965).

İlk başlarda Türk Hükümeti, Barış Gönüllülerini Türkiye'de çalıştırmak istemese de ABD'nin baskıları sonucu bunu kabul etmek zorunda kalmıştır. 27 Ağustos 1962'de iki ülke arasında yapılan görüşmelerde ilk etapta 50 gönüllünün Türkiye'ye gelmesi kabul edilmiştir. Türkiye'ye gelmeden önce Barış Gönüllüleri ABD'de üç aylık bir eğitim almışlardır. İlk katile Eylül 1962'de Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'ye geldikten sonra bunlara üç haftalık bir uyum eğitimi verilmiştir ("Gürsel ve İnönü...", 1962, s. 1). Barış Gönüllüleri Türkiye'ye Eylül 1962'de gelmelerine rağmen onlarla ilgili yasal düzenleme ancak 4 Nisan 1965 tarihli 568 nolu kanunla yapılabilmıştır. Kanunla Barış Gönüllülerine can ve mal güvencesi verilmiş, vergisiz maaş almalarına ve getirdikleri mallardan gümrük vergisi alınmamasına imkân tanınmış, ayrıca ikamet tezkerelerinden harç alınmayacağı belirtilmiştir ("Barış Gönüllüleri...", 1965, s. 4). Bu açıdan Barış Gönüllüleri maaşlarının bir bölümünü vergi olarak veren

sözleşmeli ve Fulbright burslusu olarak gelen yabancı öğretmenlerden daha avantajlıydılar.

Barış Gönüllüleri Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı düzeyinde kabul görmüştür (İnönü Tatvan’a Gitti, 1964, s. 1). Türkiye’nin farklı şehirlerini gezen Barış Gönüllüleri birçok bilgi toplayıp fotoğraf çekmişler ve çeşitli tarihlerde Ankara ve İstanbul’da düzenlenen toplantılara katılmışlardır (Ezickson, 1965 & KMKA, 1969a). Barış Gönüllüleri ayrıca Türkiye’nin farklı yerlerinde kamplar ve kurslar düzenlemişlerdir (“51 Öğrenci...”, 1964, s. 5 & “Ürgüplü...”, 1965, s. 8). Türkiye’ye gelen Barış Gönüllüleri daha çok eğitim sahasında çalışmışlardır. 1962-1969 yılları arasında Türkiye’ye gelen 1201 Barış Gönüllüsünden 803’ü öğretmen olarak görev yapmıştır (Akbaş, 2006). Ancak özellikle küçük yerlerde eğitim alanında çok faydalı olmadıklarına dair eleştiriler gelmiştir (“Türkiye Barış Gönüllü Sayısı...”, 1966, s. 1).

Türkiye’ye Barış Gönüllüsü olarak gelenlerden bazıları Maarif Kolejlerinde çalışmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı 1965 yılında Barış Gönüllülerinden bu okullarda İngilizce öğretmeni olarak yararlanmayı düşünmüştür. Bu düşüncenin altında Bakanlığın sözleşmeli öğretmenlerin oluşturduğu mali külfetten kurtulma düşüncesi de vardır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Kadıköy Maarif Kolejine gönderilen bir yazıda bu düşünce açıkça dile getirilmiştir (KMKA, 1965b). Maarif Kolejlerinin kuruluşunun üzerinden geçen on yıl içinde Bakanlığın bu okullara bakış açısında bir değişiklik olduğunun göstergesi olarak yorumlanabilecek bu yaklaşım çoğu genç, tecrübesiz ve formasyonsuz Barış Gönüllüsünün Maarif Kolejlerinde öğretmen olarak görevlendirilmesi ile sonuçlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Maarif Kolejlerinin açıldığı dönemde ve takip eden yıllarda sözleşmeli olarak çalıştırmayı düşündüğü öğretmenlerde seçim hakkına sahipti ve bu öğretmenlerde belli bir nitelik arayabiliyordu. Ancak Barış Gönüllüleri bu açıdan seçemiyordu (Gündüz, 2017).

Maarif Koleji müdürlükleri okullarında çalışan Barış Gönüllüleri hakkında düzenli olarak raporlar tutarak bunları Millî Eğitim Bakanlığına göndermişlerdir. Kadıköy Maarif Kolejinde tutulan raporlara bakıldığında bu okulda çalışan öğretmenlerin genelde iyi düzeyde oldukları ve okul için faydalı oldukları söylenebilir. Örneğin 1 Şubat 1968 tarihli raporda dört öğretmen hakkında “orta” ve “iyi”, 27 Ocak 1969 tarihli raporda bir öğretmen hakkında “en liyakatli”, biri hakkında “çok iyi”, beşi hakkında “iyi” ve biri hakkında “orta” notu düşülmüştür (KMKA, 1968 & KMKA, 1969b). Ancak bu durum Barış Gönüllülerinin öğrenciler tarafından tamamen benimsendiği ve kabul gördüğü anlamına gelmemektedir. Bu öğretmenlerin çeşitli yollarla öğrenciler tarafından protesto edildiğini bilinmektedir (“Barış Gönüllüsünü...”, 1970, s. 3).

Öğretmen olarak görevlendirilen Barış Gönüllülerinin il içindeki yer değişiklikleri ancak Millî Eğitim Bakanlığının izni ile yapılabilmektedir. Görev süresi biten öğretmen yerine yeni bir Barış Gönüllüsü atanıyordu. Barış Gönüllüleri Bakanlığın hazırladığı programa göre ders

işlemek ve ders araç-gereçlerini kullanmak zorundaydılar. Diğer yabancı öğretmenlerde olduğu gibi Barış Gönüllüleri de Türkiye Cumhuriyeti kanun ve yönetmeliklerine uymak zorundaydı. Gerek görüldüğünde bu öğretmenlere ilgili kanuni düzenlemeler hakkında bilgiler verilmiştir. Genelde haftada 18-24 saat arasında derslere giren Barış Gönüllülerinin ders süreleri 15 saate indirilebiliyor veya 30 saate çıkarılabiliyordu. Barış Gönüllülerinin aylık ücret, yolluk ve tedavileri gibi her türlü masrafları Barış Gönüllüleri Teşkilatı'na karşılanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı okul müdürlüklerinin doğrudan Barış Gönüllüleri Teşkilatı'yla yazışmalarını yasaklamıştır. Fakat Barış Gönüllüleri Teşkilatı'ndan görevliler Barış Gönüllülerini çalıştırdıkları okullarda ziyaret etmelerine izin vermiştir. Bu ziyaretlerde öğretmenlerle ilgili başarı, disiplin, devam durumları başta olmak üzere çeşitli bilgiler almışlardır. Bakanlık ayrıca Barış Gönüllülerinin atandığı bazı okullarda onlara ders açmak için Fransızca ve Almancaya ayrılan sınıfları İngilizce şubesine çevirmiştir (Gündüz, 2017).

Yabancı öğretmenler için uyum çalışmaları ve ders işleme sürecindeki sorunları

Millî Eğitim Bakanlığı daha hızlı uyum sağlayabilmeleri için yabancı öğretmenlere hızlandırılmış eğitimler vermiştir. Sözleşmeli öğretmenlere Galatasaray Lisesi'nde, Fulbright aracılığıyla gelen öğretmenleri ise Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde iki hafta süren bir uyum eğitimi verilmiştir (KMKA, 1961a). Evli olan öğretmenlerin eşi ve varsa çocuklarıyla birlikte katılabildiği Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde düzenlenen eğitim Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Kültürel Mücadele Komisyonu tarafından düzenlenmiştir. Örneğin 31 Ağustos-11 Eylül 1965 tarihleri arasında verilen uyum eğitimi kapsamında katılımcılar Robert Koleji, Amerikan Kız Koleji, Ayasofya, Sultanahmet, Süleymaniye ve Kariye Camileri ile çeşitli müzeleri gezmişler ve boğaz gezisine katılmışlardır. Ayrıca eğitim kapsamında katılımcılara Türk eğitim sistemi, Türkiye'nin ekonomik, kültürel, sportif ve sağlık alanındaki durumu hakkında bilgiler sunulmuştur. Devam eden günlerde ise katılımcılara Türkçe dil kursu verilmiştir (KMKA, 1965c).

Bu eğitimler öğretmenlerin kısa sürede tam anlamıyla uyum sağlamaları için yeterli olmadığından yabancı öğretmenlerin uyum eğitimleri görev aldıkları okullarda devam etmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yabancı öğretmenlerin mevzuatı yeterince bilmemeleri veya yanlış bilmelerinden dolayı Valilikler aracılığıyla öğretmenlerin çalıştırdıkları okul yönetimleri tarafından ayrıntılı olarak bilgilendirilmesini, öğretmenlere sözleşmelerini iyice okutmalarını ve mevzuatın yazılı olarak da kendilerine verilmesini istemiştir. Bakanlık ayrıca yabancı öğretmenlerle okul idarelerinin sık sık toplantı düzenlemelerini böylelikle uyum sürecinin hızlandırılmasını istemiştir (KMKA, 1961b). Fakat Bakanlığın istediği bilgilendirmeler okullar tarafından zaten yapılmaktaydı. Okul idareleri yabancı öğretmenlere Türk eğitim sistemi, okul

hayatı ve mevzuat hakkında bilgilendirmeler yaptığı gibi öğretmenlerin okutacakları derslere ait programları İngilizceye tercüme ederek kendilerine göndermiştir (KMKA, 1961c). Bakanlığın böyle bir talepte bulunması verilen eğitimlere rağmen yabancı öğretmenlerin istenilen hızda ve seviye buldukları ortama uyum sağlayamadıklarını düşündürmekte ve bu konuda hala sorun yaşandığının bir göstermektir. Ayrıca verilen uyum eğitimlerinin yetersiz kaldığı, yabancı öğretmenlerin çeşitli sorunlar yaşadıkları veya sorunlara sebep oldukları anlaşılmaktadır.

Maarif Kolejlerinde çalışacak öğretmen seçimine dikkat edilmesine rağmen yaşanan bazı olaylar bu konu hakkında soru işaretlerine sebep olmaktadır. Örneğin 1958-1959 eğitim-öğretim yılında Eskişehir Maarif Kolejinde Matematik Öğretmeni Mr. Michael John Lynch'in performansından okul idaresinin memnun olmadığı adı geçen öğretmenle ilgili Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğüne gönderdiği yazıdan anlaşılmaktadır. Öğretmenin formasyonun yetersiz olduğunun belirtildiği yazıda öğretmenin derste çeşitli olaylara sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Okul idaresi bu durumun 46 öğrenciden 31'in başarısız olmasıyla sonuçlandığı üzerinde durmuştur (Eskişehir Maarif Koleji Arşivi [EMKA], 1959a). Adı geçen öğretmen hakkında hem öğretmen arkadaşları hem de velilerden şikâyetler olmuştur. Şikâyetlerden sonra okul müdürlüğü bir rapor hazırlamış ve şikâyet dilekçeleriyle birlikte Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğüne gönderilmiştir. Raporda öğretmenin bilimsel yönden zayıf olduğu ayrıntılı örneklerle açıklanmıştır. Matematik ve fen derslerini okutmak üzere atanan Lynch'in coğrafya dersini okutabileceğini söylemesi öğretmen seçiminde Bakanlığın yeterince hassas davranmadığı izlenimi oluşturmaktadır. Raporda öğretmenin öğretmenlikten çok müzik ve seyahat amacıyla Türkiye'ye geldiği anlaşılmaktadır (EMKA, 1959b). Okul idaresi 24 Aralık 1959 tarihinde öğretmeni yazılı olarak uyarılmış ancak öğretmenler ilgili şikâyetler gelmeye devam etmiştir (EMKA, 1959c & EMKA, 1960).

*Türkiye Eğitim Millî Komisyonu Raporu'*nda yabancı öğretmenlerle ilgili önemli tespitlerde bulunulmuştur. Raporda öğretmenlerin çoğunun seçilmediği veya seçilemediği, hepsinin çalışma performansının iyi olmadığı, Türkiye'ye kısa süreliğine gelen öğretmenlerin Türkçeyi veya Türk kültürünün bilmelerinin beklenemeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca bu öğretmenlerin dil öğretmek için gereken iki dil arasındaki sözlük, fonetik, sentaks, morfoloji, semantik ve biçembilim farkları bilmedikleri belirtilmiştir. Raporda ayrıca gelen öğretmenlerin Türk öğrencilerinin zihniyet ve düşünüş farklarını yeterince farkında olmadıklarına dikkat çekilmiştir (MEB, 1960a). Zaman zaman yabancı öğretmenlerin Maarif Kolejlerinde ciddi sorunlara yol açtıkları ve kendilerinden beklenen verimin alınmadığı görülmektedir. İzmir Bornova Maarif Kolejinden idareci olarak çalışmış olan Süleyman Özyiğit ve İbrahim Emiroğlu'nun izlenimleri bu açıdan oldukça önemlidir. Okul müdürleri bazı yabancı öğretmenlerin sınıfta sigara içtiklerini, dersleri sırasında öğrencilerin izinsiz sınıfa girip çıktıklarını, bazı öğrencilerin koridorda bu öğretmenlerin omuzlarına atladıklarını, derslere hazırlıksız

geldiklerini ve tek sınav yapıp 2-3 not verdikleri ifade etmişlerdir. Bu durum yabancı öğretmenlerden bazılarının oldukça disiplinsiz ve ciddiyetsiz davrandıklarını göstermektedir. Benzer durumların Barış Gönüllüleri için de söz konusu olduğu Diyarbakır Maarif Kolejinde de okul müdürü olarak çalışan İbrahim Emiroğlu'nun verdiği bilgilerden anlaşılmaktadır. Bu öğretmenlerin durumunun sözleşmeli yabancı öğretmenlerden daha kötü olduğunu dile getiren Emiroğlu, okulda sorumsuz davranan Barış Gönüllülerinden bazılarının kendilerine verilen işleri şeklen yerine getirdiklerini, bazılarının ise kötü alışkanlıklara sahip olduğunu söylemiştir. Barış Gönüllülerinden bazılarının okul kurallarına uymadıkları ve okul törenlerinde uygunsuz davranışlarda buldukları yapılan değerlendirmelerden anlaşılmaktadır (Emiroğlu, 1995).

Millî Eğitim Bakanlığı Maarif Kolejlerinin açılışından 15 yıl sonra, oldukça geç bir tarihte, yabancı öğretmenler ve işleriyle ilgilenecek bir bölüm başkanlığını 21 Eylül 1971 tarihinde *Bazı Dersleri Yabancı Dille Okutan Lise ve Kolejlerde Çalışan Yabancı Öğretmenlerle ilgili Bölüm Başkanlığı Yönetmeliği* ile kurmuştur. Yabancı personelin eğitim hizmetlerine ilişkin çalışmalarını organize ve kontrol etmek amacıyla bu yönetmeliği yayımlayan Bakanlık bölüm başkanlarının yabancı öğretmenler veya yabancı dille ders okutan Türk öğretmenler arasından okul müdürlüğünce seçilmesini öngörmüştür. Fakat yabancı öğretmenin konuşulanları anlayabilecek kadar Türkçe bilmesi gerekiyordu. Yabancı Öğretmenler Bölüm Başkanlığının öğretmenlerin Türkiye'ye gelişlerinden, yerleşmelerine, okuldaki çalışmalardan sağlıklarına kadar birçok konuda kendilerine yardımcı olması düşünülmüştür. Bölüm başkanları öğretmen seçiminde de önemli rol oynamışlardır. Öğretmenlerin çalışmalarını takip edip inceleyen bölüm başkanları yabancı öğretmenlerin sözleşmelerinin uzatılması konusunda teklifte bulunabiliyorlardı. Yabancı dille okutulan derslerin niteliğini artırmak amacıyla çeşitli toplantılar düzenleyen bölüm başkanları yabancı öğretmenlerin mevzuatı anlamalarına yardımcı oluyor ve okul duyurularından öğretmenleri haberdar ediyordu. Bölüm başkanları yabancı öğretmenlerle ilgili her dönemde en az bir defa okul müdürüne rapor vermek zorundaydılar. Bölüm başkanları ayrıca okul müdürüyle birlikte yabancı öğretmenlerin derslerine girebiliyordu ("Bazı Dersleri Yabancı Dille...", 1971, s. 2-3). Bu uygulamanın faydalı tarafları olmakla birlikte bölüm başkanlarına verilen yetki ve sorumluluklar onları okulun fiili ikinci müdürü haline getirmektedir.

Sonuç

Maarif Kolejlerinin açılışı ABD ve Türkiye arasında her alanda yakın ilişkilerin sürdürüldüğü 1950'li yıllara denk gelmektedir. Kolejlerin açılışındaki en önemli etken yabancı dil bilen eleman ihtiyacını karşılamaktır. Hükümet bu ihtiyacı karşılamak ve bilimsel çalışmalardan

yararlanabilecek gençleri yetiştirmek için Maarif Kolejlerini açmıştır. Kolejlerin yabancı dilde eğitim yapacak okullar olması bu okulların Millî değerlere zarar vereceği yolundaki kaygıları da beraberinde getirmiştir. Hükümet kaygıları gidermek için kolejlerin Millî okullar olacağı ve Millî değerleri geliştireceği vurgusunu ön plana çıkartmıştır. İlgili tartışmalar daha çok TBMM’de yaşanmış, kamuoyundaysa bu yönde ciddi bir tartışma söz konusu olmamıştır. Kolejlerle ilgili konular ulusal basına kısa haberlerle, okulların açıldığı illerdeki yerel basın organlarındaysa daha geniş haberlerle yansımıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı okul binaları ve yabancı öğretmenler başta olmak üzere Maarif Kolejleri için büyük miktarda para harcamıştır. Okulların açıldığı dönemde yurtdışından getirilen yabancı öğretmenlere yüksek ücretler ödenmesine rağmen bu öğretmenler Türkiye’nin belli şehirlerinde çalışmak şartıyla gelmiştir. Görev yapacakları şehirlerin tasarrufunun kısmen yabancı öğretmenlere bırakılması Maarif Kolejlerinin açılışında tüm kontrolün Bakanlıkta olmadığı izlenimi oluşturmaktadır.

Yapılan tüm hazırlıklara rağmen Maarif Kolejlerinin açılmasında Millî Eğitim Bakanlığının aceleci davrandığı söylenebilir. Millî Eğitim Bakanlığı Maarif Kolejlerini bir yıl İngilizce hazırlıktan sonra fen ve matematik derslerinin İngilizce olarak öğretildiği üç yıl ortaokul ve üç yıl lise şeklinde tasarlamıştır. Okullar açılmadan önce bu dersleri verebilecek nitelikte Türk öğretmen bulma arayışına giren Millî Eğitim Bakanlığı istediği nitelikte öğretmen bulamamıştır. Bakanlık bunun üzerine yurtdışından öğretmen getirme yoluna gitmiştir. Fakat daha okullar açılmasından bu okullarda çalışacak yabancı öğretmenlerin getirilmesi tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bakanlığın uzun vadede yabancı dilde eğitim verecek yetkinlikte öğretmen yetiştirmekten çok kısa vadede soruna çözüm olarak yabancı öğretmen getirmesi Osmanlı’dan günümüze uzanan bilinçaltındaki bir yaklaşımın tezahürüdür.

Millî Eğitim Bakanlığı yurtdışından öğretmen ihtiyacını sözleşmeli Fulbright ve Barış Gönüllüsü olmak üzere üç ayrı kaynaktan karşılamıştır. Sözleşmeli ve Fulbright bursu ile gelen öğretmenlerin nitelikleri ile ilgili Bakanlık seçim hakkına sahip olsa da özellikle Barış Gönüllüsü olarak gelen öğretmenlerin çoğunun seçiminde söz sahibi değildi. Özellikle Barış Gönüllüsü olarak gelen öğretmenlerin çoğunun genç ve formasyonsuz olmaları okullarda derslerin istenilen nitelikte verilememesi ile sonuçlanmış ve bu okullarda çeşitli sorunların yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Yabancı öğretmenlerin verilen uyum eğitimlerine rağmen Türk eğitim sistemini, Türk öğrencisini ve Türk değerlerini yeterince tanımadan sınıfa girdikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun çeşitli sakıncaları olduğu açıktır. Buna rağmen Türkiye’ye gelen yabancı öğretmenler içerisinde bazılarının gerçekten çok büyük emekler verecek okullarına ve öğrencilerine hizmet ettiklerini belirtmek gerekir. Yabancı dilde eğitimin öğrencilerin yabancı dil edinimine katkı sağladığı yadsınamaz bir gerçekse de bu durumun öğrencilerin başarılarına iddia edilen katkıyı sağlamadığı da bir gerçektir.

Etik

Bu araştırma, kurumsal ve/veya ulusal araştırma komitesinin etik standartlarına ve 1964 Helsinki deklarasyonuna ve etik standartlarına uygun olarak yürütülmüştür. “Maarif Kolejlerinde Çalışan Yabancı Öğretmenler” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi ve Editörünün” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğunu taahhüt ederim.

Kaynakça

- 51 Öğrenci açıkta ders görüyor. (1964, 8 Ağustos). *Milliyet*, s. 5.
- 1966 Yılı bütçe kanunu tasarısı ve karma bütçe komisyonu raporu. (1965, 1 Şubat). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*. D. 1, C. 32, B. 38.
- 3656 Sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Maarif Vekâleti kısmına ve 4926 sayılı kanuna bağlı (2) sayılı cetvele bâzı kadrolar ilâvesi ve 1954 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası ve Maarif ve Bütçe Encümenleri mazbataları. (1955, 10 Ocak). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)*. D. 10, C.4, B. 25.
- Adams, V. (1964). *The Peace Corps in action*. Chicago: Follet Publishing Company.
- Akbaş, O. (2006). Amerikan gönüllü kuruluşları: Barış Gönüllüleri'nin dünyada ve Türkiye'deki çalışmaları. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4/1, 85-99.
- Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından Cumhuriyet Hükümetine verilen on milyon dolarlık kredi anlaşmasının onanması hakkında kanun. (1946, 10 Mayıs). *Resmi Gazete*, 6303, s. 1-2.
- Barış Gönüllüleri adlı Amerikan teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun. (1965, 10 Nisan). *Resmi Gazete*, 11976, s. 4.
- Barış gönüllüsünü protesto etmek için kürsüye pisediler. (1970, 6 Aralık). *Milliyet*, s. 3.
- Bazı dersleri yabancı dille okutan lise ve kolejlerde çalışan yabancı öğretmenlerle ilgili bölüm başkanlığı yönetmeliği. (1971, 21 Eylül). *Resmi Gazete*, 13963, s. 2-3.
- Beymen, H. A. (1955, 7 Kasım). Kolej açılırken. *Yeni Konya*, 1-2.
- Emiroğlu, İ. (1995). *Anadolu liseleri*. İzmir: Cumhuriyet Matbaası.
- EMKA. (1959a). Eskişehir Koleji Müdürlüğü'nün 4 Temmuz 1959 tarih ve 231.1.847 Eskişehir İl Maarif Müdürlüğü'ne yazısı.
- EMKA. (1959b). Eskişehir Koleji Müdürlüğü'nün 19 Kasım 1959 tarih ve 231.1.1776 Eskişehir İl Maarif Müdürlüğü'ne yazısı.
- EMKA. (1959c). Eskişehir Koleji Müdürlüğü'nün 24 Aralık 1959 tarih ve 231.1(26).1534 Mr. Michael John Lynch'e yazısı.
- EMKA. (1960). Eskişehir Koleji Müdürlüğü'nün 12 Ocak 1960 tarih ve 231.1.57 Mr. Michael John Lynch'e yazısı.

- Ezickson, A. J. (1965). *The Peace Corps: a pictorial history*. New York: Hill and Wang, Inc., 78-85.
- Halıcı, F. (1955, 9 Kasım). Lisan. *Yeni Konya*, 2.
- Geray, C. (1974). “Köy kalkınması ve gençlik”, *Amme İdaresi Dergisi*, 7(4), 139.
- Gevgilili, A. (1987). *Yükseliş ve düşüş*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gündüz, M. (2017). *Türkiye’de yabancı dilde öğretim yapan resmi ortaöğretim kurumları: maarif kolejleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Gürsel ve İnönü Johnson ile görüştü. (1962, 28 Ağustos). *Milliyet*, s. 1.
- İnönü Tatvan’a gitti. (1964, 25 Ekim). *Milliyet*, s. 1.
- KMKA. (1955). Kadıköy Koleji Müdürü Vehbi Güney tarafından 5 Mayıs 1955 tarihinde 202 sayıyla Miss Margaret Futi’ye gönderilen mektup.
- KMKA. (1957). Kadıköy Koleji’nin 26 Şubat 1957 tarih ve 231.1.118 sayılı İstanbul İl Maarif Müdürlüğü’ne yazısı.
- KMKA. (1958a). Robert James Keefe ile Newyork Başkonsolosluğu arasında yapılan sözleşme.
- KMKA. (1958b). 15 Eylül 1958 tarihinde T.C. Maarif Vekâleti Amerikan Bölgesi Maarif Ataşesi Necati Dolunay ile Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı Carl A. Tobey arasında yapılan sözleşme.
- KMKA. (1959). 8 Ekim 1959 tarihli kararname sureti.
- KMKA. (1960). Kadıköy Koleji Müdürü Vehbi Güney tarafından 5 Haziran 1960 tarihinde gönderilen yazı.
- KMKA. (1961a). Kadıköy Koleji Müdürlüğü’nün 17 Ekim 1961 tarih ve 231.935 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü 2. Şubesi’ne yazısı.
- KMKA. (1961b). Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü 2. Şubesi’nin 14 Kasım 1961 tarih ve 231.25 sayılı İstanbul Valiliği’ne yazısı.
- KMKA. (1961c). Kadıköy Koleji Müdürlüğü’nün 23 Eylül 1961 tarih ve 231.1.1111 sayılı İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü’ne yazısı.
- KMKA. (1962a) Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Kültürel Mübadele Komisyonu’nun 3 Mayıs 1962 tarihinde Kadıköy Koleji’ne gönderdiği mektup.
- KMKA. (1962b) Kadıköy Kolejinin 5 Haziran 1962 tarih ve 231.1-451 sayılı İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanarak Ulysses Shelton’a yazısı.

- KMKA. (1962c). T.C. Londra Büyükelçiliği'nin 14 Eylül 1962 tarih ve 2402 sayılı Kadıköy Koleji Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1962d). T.C. Washington Büyükelçiliği'nin 4 Eylül 1962 tarihli ve 4652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı'na yazısı.
- KMKA. (1962e). T.C. Londra Büyükelçiliği Kültür Ataşeliği'nin 14 Eylül 1962 tarih ve 2402 sayılı Kadıköy Koleji Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1962f). Kadıköy Koleji'nin 10 Eylül 1962 tarih ve 202/794 sayılı Konya Koleji Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1962g). Kadıköy Koleji'nin 6 Eylül 1962 tarih ve 231/777 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1962h). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 13 Nisan 1962 tarih ve 231.1.298 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'ne Yazısı.
- KMKA. (1962i). Kadıköy Koleji'nin 13 Nisan 1962 tarih ve 231.1.298 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'ne gönderdiği dilekçe.
- KMKA. (1963a). T.C. Washington Büyükelçiliği'nin 12 Aralık 1963 tarih ve 7118 sayılı Kadıköy Koleji Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1963b). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 15 Ekim 1963 tarih ve 202/931 sayılı Diyarbakır Koleji Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1963c). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 19 Eylül 1963 tarih ve 202/780 sayılı Diyarbakır Koleji Müdürlüğü'ne yazısı
- KMKA. (1963d). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 17 Eylül 1963 tarih ve 231/764 sayılı İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne yazısı
- KMKA. (1963e). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 4 Temmuz 1963 tarih ve 231/1520 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne yazısı
- KMKA. (1963f). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 4 Ekim 1963 tarih ve 202/867 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1963g). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 4 Mart 1963 tarih ve 231/172 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1963h). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 26 Ocak 1963 tarih ve 231.35-1979 sayılı Kadıköy Koleji Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1965a). Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Kültürel Mübadele Komisyonu'nun 28 Temmuz 1965 tarihli Kadıköy Maarif Koleji'ne yazısı.

- KMKA. (1965b). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 4 Mart 1965 tarih ve 202.4442 sayılı Kadıköy Koleji Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1965c). Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Kültürel Mübadele Komisyonu tarafından 31 Ağustos-11 Eylül 1965 tarihleri arasında verilen uyum eğitiminin planı.
- KMKA. (1968). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 1 Şubat 1968 tarih ve 231.1.71 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1969a). Millî Eğitim Bakanlığı'nın 22 Şubat 1969 tarih ve 202.4236 sayılı İstanbul Valiliği'ne yazısı.
- KMKA. (1969b). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 27 Ocak 1969 tarihli Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'ne yazısı.
- KMKA. (1970). Kadıköy Koleji Müdürlüğü'nün 23 Ocak 1970 tarih ve 232.0.81 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'ne yazısı.
- KOMKA. (1957a). Konya Koleji Müdürlüğü'nün 17 Nisan 1957 tarih ve 231.1.352 sayılı Konya İl Maarif Müdürlüğü'ne yazısı.
- KOMKA. (1957b). Mary Tanguay'ın 20 Nisan 1957 tarihinde aldığı özel ders verme beyanamesi ve diğer beyannameler.
- Lise ve ortaokullar yönetmeliği.* (1959). Ankara: Maarif Basımevi.
- Madow, P. (1964). *The Peace Corps*, New York: The. H. W. Wilson Company.
- MEB. (1960a). *Türkiye eğitim millî komisyonu raporu.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB. (1960b). *1960 yılı millî eğitim plânının hazırlığı ile görevli komisyonun raporu.* Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB. (1991). *Altıncı maarif şurası (18-23 Mart 1957).* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Memleketimize gelen yabancı öğretmen, öğrenci ve gençlik teşekkülleri. (1957, 16 Aralık). *Tebliğler Dergisi*, 986, s. 248.
- Merzifon'da bir kolej açılmasına dair. (1954, 24 Aralık). *TBMMZC*, D.10, C.3, B.21, s. 235.
- Okçabol, R. (2005). *Türk eğitim sistemi.* Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Özal, R. (1955, 10 Ağustos). Lisan liselerimiz. *Yeni Konya*, 1-2.
- Sulluvian, G. (1964). *The story of the Peace Corps.* New York: Washington Square Press.
- Wingenbach, E. C. (1961). *The Peace Corps: who, how and where.* New York: The John Day Company, 57.

Whittlesey, S. (1963). *U.S. Peace Corps*. New York: Coward-McCann, Inc.

Türkiye barış gönüllü sayısı azaltılacak ABD azalmayacak. (1966, 18 Aralık). *Milliyet*, s. 1.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 27 Şubat 1946 tarihinde Kahire’de imzalanan anlaşmaya ek olarak Ankara’da 6 Aralık 1946 tarihinde imzalanan anlaşmanın onanması hakkında kanun. (1947, 15 Şubat). *Resmi Gazete*, 6533, s. 1-2.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında imza edilen anlaşma gereğince temin edilen paraların kullanılmasına dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında imzalanan anlaşmanın onanması hakkında kanun. (1950, 18 Mart). *Resmi Gazete*, 7460, s. 18116-18117.

Ürgüplü: yavuz Türkiye için zararlı olmuştur. (1965, 2 Ekim). *Milliyet*, s. 8.

Yabancı dilde tedrisat yapacak olan liseler. (1954, 28 Aralık). *Zafer*, s. 7.

Yabancı dille tedrisat yapan okullarda yabancı dillerde kalan öğrenciler. (1958, 17 Mart). *Tebliğler Dergisi*, 999, s. 39.

Foreign Teachers Working at Maarif Colleges

Extended Abstract

Introduction

Maarif Colleges was opened in 1955 when the relations between Turkey and the United States were at the highest level. Turkey's rapprochement with the United States of America after World War II, meeting the manpower needed by NATO and increasing international relations were effective in the opening of these schools. Maarif Colleges are schools with one year of preparatory school and six years of secondary and high school education. In these schools, science and mathematics lessons were taught in English. Therefore, a qualified teacher was needed to teach these lessons. The Ministry of National Education wanted to meet such teachers from its own human resources. However, when the Ministry could not find the number of teachers it wanted, the issue of foreign teachers came to the fore.

Method

In this study, which is a qualitative research, document analysis method was used. This study includes foreign teachers working in Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İstanbul Kadıköy, İzmir Bornova, Konya, Samsun Maarif Colleges established in Turkey between 1955 and 1975. The aim of the study is to reveal the place and role of foreign teachers working in Maarif Colleges in these schools and in the Turkish education system by giving information about the selection, working conditions, their roles in the institutions they work and so on. Within the scope of the research, the archives of Ankara Atatürk Anatolian High School, Diyarbakır Anatolian High School, Eskişehir Anatolian High School, İzmir Bornova Anatolian High School, Kadıköy Anatolian High School, Konya Meram Anatolian High School and Samsun Anatolian High School. Research has been carried out in the library and other related units. In order to identify foreign teachers working in Maarif Colleges, personal files of foreign teachers, employment contracts, Cabinet Decrees, correspondence between Maarif Colleges and school teacher boards were examined. In addition, student records, school museums, school albums, educational materials, student files, teacher files, thousands of correspondence documents, press and official documents were examined.

Result and Conclusion

Maarif Colleges were schools where science and mathematics courses were taught in a foreign language, while other courses were taught in Turkish. Although high wages were paid to foreign teachers brought from abroad at the time the schools were opened, these teachers came on the condition that they work in certain cities of Turkey. This situation was also effective in the selection of the provinces where the Maarif Colleges were opened. Despite all the preparations, it can be said that the Ministry of National Education acted hastily in the opening of the Maarif College. Before the schools were opened, the Ministry of National Education, which was in search of finding a qualified Turkish teacher to teach these courses, could not find a teacher with the quality it wanted. Thereupon, the Ministry decided to bring teachers from abroad. However, the introduction of foreign teachers to work in these schools, even before the schools were opened, brought about discussions.

The Ministry of National Education met the need for foreign teachers from three different sources: contracted, Fulbright and Peace Volunteers. Although the Ministry had the right to choose the qualifications of the teachers who came with contract and Fulbright scholarships, it did not have a say in the selection of most of the teachers who came as Peace Volunteers. In particular, the fact that most of the teachers who came as Peace Volunteers were young and lacked in formation resulted in the inability to give the courses in the desired quality and paved the way for various problems in these schools. It is understood that foreign teachers enter the classroom without knowing enough the Turkish education system, Turkish students and Turkish values despite the integration training given. It is clear that this situation has several drawbacks. Despite this, it should be noted that some of the foreign teachers who come to Turkey serve their schools and students with great effort.

